Misiunea militară a generalului Milan Rastislav Štefánik în România în lumina documentelor din arhivele militare române[1]

Peter KOPECKÝ

Universitatea „Comenius" din Bratislava, Institutul de Studii Europene și Relații Internaționale al Facultății de Științe Economice și Sociale
„Comenius" University of Bratislava, Institute of the European Studies and International Relations in the Faculty of Economics and Social Science
Personal e-mail: peter_kopecky2002@yahoo.com

The military mission of general Milan Rastislav Štefánik in Romania, according to the documents from the Romanian Military Archives

There are many long-lasting privileged historical connections between Slovakia and Romania, reaching different and multiple fields. It is from this perspective that the Joint Slovak-Romanian Commission of Historians has been very active. The Commission has provided a lot of room for discussing Slovak personalities who acted in the interest of both nations on Romanian territory. For example: Vladimír Štefanovič, a solicitor, defended Romanian Memorandists during the so-called "Cluj Trial" in 1894; Gustav Augustíny, a journalist from Tribuna of Sibiu, supported, on the intellectual field, both nations' struggle for national emancipation; the former Czechoslovak prime minister Milan Hodža studied in Sibiu where his commemorative tablet is. The Slovak and French general, Milan Rastislav Štefánik, a Slovak national hero, managed to recruit with superhuman efforts Slovak and Czech prisoners for a new Czechoslovak Army (legions), in Romania, from October 1915 until January 1916. The Commission has paid scant attention to Štefánik. Hence this paper aimed at filling the existing gap in both historiographies.

Keywords: Štefánik – Slovak and French general, military mission in Romania (1915-1916), recruiting Slovaks and Czechs among prisoners of war.

Articolele și studiile pe teme istorice se datorează, de regulă, unor sarcini prevăzute de planul de cercetare, dorinței de cunoaștere a specialistului, dar și unor motive aleatorii. În ceea ce privește contribuția de față, prin care dorim să cinstim memoria generalului slovac Milan Rastislav Štefánik, de la a cărui moarte tragică au trecut în 4 mai 2014 95 de ani, aceasta este, de bună seamă, rodul spiritului de investigare ce-l animă pe autor, precum și al pregătirii sale euristice *ad hoc*. *Spiritus movens*, însă, l-a constituit lectura studiului istoricului român, Ioan Saizu, care prezintă vizita lui T.G.Masaryk în România, în anul 1917, făcând referiri și la misiunea lui Štefánik.[2] Președintele Consiliului Național Ceho-Slovac din Paris, viitorul președinte al Ceho-Slovaciei, a stat vreme mai îndelungată la Iași, în alte orașe zăbovind mai mult sau mai puțin doar în trecere. Însoțit de gazde, a vizitat chiar și pozițiile de pe frontul de la Mărășești. Întrucât presa locală cât și autoritățile i-au acordat președintelui atenția cuvenită, au fost consemnate, relativ detaliat, datele referitoare la sejurul acestuia. În ciuda importanței deosebite pe care o atribuim vizitei lui Masaryk, însemnătatea acesteia este mai degrabă una morală. Fermitatea armatelor ruse aliate a luat un curs descrescător pe câmpul de bătălie, iar după revoluția bolșevică acest fapt a dus în cele din urmă la părăsirea pozițiilor de luptă din nordul României. Masaryk trebuia, printre altele, să urmărească posibilitatea de întreținere și asigurare a armamentului pentru o potențială unitate ceho-slovacă pe teritoriul României. Masaryk s-a convins că pe frontul românesc există probleme insolvabile privind aprovizionarea, iar condițiile de la fața locului, inclusiv administrația greoaie din cadrul armatei române și mentalitatea, nu corespund pentru zecile de mii de legionari (= cehi si slovaci din armata austro-ungară, făcuți prizonieri după 28 iulie 1917, respectiv după 16 august 1916

în Rusia, respectiv pe teritoriul României) care ar fi trebuit sa traverseze întregul teritoriu al României, ca să ajungă în Grecia şi de acolo să plece în Franța. În cercurile militare franceze exista o mai îndelungată preocupare în privința formării de legiuni (= armata ceho-slovacă din străinătate).[3] Exemplul voluntarilor sârbi a dus la ideea de a înființa legiuni şi pe teritoriul României. Din aceste motive s-a deplasat în România František Král, confidentul lui Beneš, având funcția de „colonel onorific", care a încercat la Bucureşti, în prima săptămână a lunii septembrie 1916, să-i convingă atât pe reprezentanții misiunii militare franceze în România, cât şi personalitățile române militare de rang superior în privința necesității de a transfera pe frontul românesc 40 000 de legionari cehi şi slovaci din Kiev şi Odesa, idee respinsă de către Masaryk în timpul vizitei lui la Iaşi, menționate mai sus, ca fiind neviabilă.[4] Štefánik, a cărui misiune militară în România a durat din 28 octombrie 1916 până în 3 ianuarie 1917, urma să revină, din aceste considerente, la Iaşi spre sfârşitul lunii februarie 1918. Din cauza prelungirii şederii sale în Italia, a inactualității ideii respective cât şi datorită plecării sale în S.U.A., imposibil de amânat, deplasarea la Iaşi a fost anulată.[5]

Inițial, Regele României se opusese inființării legiunilor ceho-slovace pe teritoriul României, în virtutea cunoscutei filozofii dinastice: de vreme ce ostaşii au jurat credință unui monarh, n-o mai pot jura şi altuia. Pe de altă parte, presiunea exercitată de cei mai ifluenți politicieni francofili din perioada respectivă, T.Ionescu şi I.C. Brătianu, precum şi situația defavorabilă a unităților române au dus la o considerabilă modificare a poziției monarhului, de altfel uşor influențabil, astfel încât deşi nu era de acord cu înființarea legiunilor pe teritoriul României, şi-ar fi dat acordul la transferarea lor pe teritoriul României.

Misiunea lui Štefánik în Rusia, respectiv în România, a constituit unul dintre elementele componente ale planului Ministerului de Externe al Franței, vizând „utilizarea elementului ceh aflat în străinătate, mai ales în Rusia".[6] Štefánik s-a identificat cu ideea aceasta, menționând în propunerea de inițiativă trimisă Statului-Major al armatei franceze „formarea armatei cehe independente din 50 până la 100 000 de bărbați, combatanți pe frontul francez, nu cel rus..."[7]

Din aceste motive îl regăsim pe Štefánik la mijlocul lunii august 1916 în Rusia, în calitate de membru al Misiunii Militare Franceze, aflată sub comanda gen. M. Janin.[8] Care au fost motivele concrete ce l-au determinat pe Štefánik să plece din Mogilev şi să-şi lărgească misiunea şi asupra împrejurărilor periculoase şi complicate din România?

Probabil, impulsul inițial l-au constituit neînțelegerile cu reprezentanții Consiliului National Ceho-Slovac de pe lângă comandamentul rus. Predecesorul lui Štefánik a fost ofițerul țarofil Jozef Dürich, deputat în parlamentul austriac şi vicepreşedinte al Consiliului Național Ceho-Slovac, care se afla în Rusia cu avizul Ministerului de Externe al Franței încă din luna mai 1916.[9] Acesta era „secondat" de locotenenții Stern (ulterior sub supravegherea poliției) şi Stefl. Activitatea şi comportamentul acestor trei persoane erau privite cu ochi răi de către membrii vigilenți ai Misiunii Militare Franceze. Gen.Janin face referiri mai amănunțite la aceste aspecte în telegrama destinată şefului Statului -Major al Armatei Franceze: „Trecutul lui Štefánik, demnitatea lui, credința în victorie şi integritatea morală ale acestuia şi-au făcut aici efectul optim... la propunerea gen. Gurko i-a fost decernată Crucea Sf.Vladimir, clasa IV cu spadă... Pe de altă parte, nu sunt trecute sub tăcere temerile pricinuite de atitudinea altor trei (Dürich, Stefl, Stein – nota noastră), de modul jignitor de a se exprima - avându-şi originea, probabil, în calitățile excepționale ale spiritului național ceh –, de cheltuielile exagerate care depăşeşc în mod suspect binecunoscutul cadru al veniturilor personale şi militare oficiale, de viața lor dezordonată şi legăturile suspecte cu persoane obscure."[10]

Zuzana Štanová, în lucrarea menționată, confirmă părerea vehiculată, că Dürich, în mediul rusesc, acționa în favoarea făuririi principatului ceh cu uniune personală cu țaratul rus.[11] Dürich avea încă totuşi o influență puternică în mediul rusesc, mai ales la Ministerul Afacerilor Externe care ordonase în septembrie 1916 să fie Štefánik plasat sub supraveghere judiciară. (Situația s-a schimbat spre mai bine când a devenit ministrul de Externe Pavel Miljukov.) Iată un alt motiv care l-a împins pe Štefánik să părăsească Rusia în octombrie 1916.

Cel de-al doilea motiv, care l-a convins pe Štefánik de justețea plecării sale în România, îl constituie faptul că şeful statului major rus şi-a dat verbal avizul oficial privind evacuarea ostaşilor recrutați în România cu destinația Franța. Este vorba, de bună seamă, despre soldații cehi şi slovaci, dar partea franceză era interesată prioritar de alsacienii şi lotaringienii din armata germană luați prizonieri în România la începutul războiului.[12] În acest scop, Štefánik a început să formeze în Rusia comitete locale, care urmau să-i adune pe cei interesați de plecarea în Franța. În privința hotărârii cruciale luate de Statul- Major Rus, ne spune mai multe o altă mărturie a lui Janin: "... Štefánik a soluționat o chestiune ce trena de doi ani... a învins rezistența venită dintr-o direcție suspectă... Cred că sunt la mijloc şi opinii politice diferite de ale noastre, în ceea ce priveşte Ceho-Slovacii şi Austria, gelozia națiunilor occidentale referitor la un popor slav (de fapt două popoare, cehi si slovaci, nota noastră) şi, poate, trebuie să fac această precizare, pentru a fi complet, şi intrigile venite din occident."[13] Ce înțelegea gen. Janin sub contacte suspecte ale celor trei? Probabil legăturile lor cu cercuri reacționare din Germania, Austria ori poate chiar şi din Franța, cercuri care nutreau un interes susținut pentru păstrarea regimurilor monarhice.

Cel de-al treilea motiv care l-a determinat pe Štefánik să plece în România consta, probabil, în intuiția sa, planurile sale de viitor şi viziunile sale. Una dintre viziunile sale a fost, de pildă, coexistența eficientă a romanității cu lumea slavilor din Europa postbelică. Štefánik ştia că următorul său drum, după ce va fi obținut prizonierii în vederea formării unor legiuni în Rusia şi România, în mod necesar va duce în S.U.A. unde era aşteptat să-şi împărtăşească impresiile şi opiniile în fața reprezentanților diasporei române[14] care întreținea contacte vii cu reprezentanții români din Paris - prietenii lui Štefánik. Românii transilvăneni din S.U.A., spre deosebire de slovacii din America, se înrolau în număr mare direct în rândurile armatei S.U.A.[15]

Prin urmare, Štefánik porneşte în România după o bună cumpănire a lucrurilor, după ce are certitudinea că partea rusă va accepta rezultatele misiuniii lui în România. De altfel această misiune a lui se desfăşura pe fondul unei dure opoziții ruse față de Misiunea Militară

Franceză din România, numeroasă şi bine pusă la punct profesional (aproximativ 1500 de ofițeri şi subofițeri).[16] Ruşii se temeau, probabil, de o armată română puternică, în eventualitatea în care după război se va disputa problema alipirii teritoriale a Basarabiei la România. După cum a confirmat-o evoluția ulterioară a evenimentelor, teama lor a fost întru totul justificată.[17]

Štefánik se deplasează mai întâi la Chişinău şi pe 28 octombrie 1916 (conform calendarului iulian pe 15 octombrie) se află la Iaşi.[18] Din Iaşi la Bucureşti Štefánik a ajuns cu avionul în data de 19 octombrie, iar pe 30 octombrie se şi prezenta în fața gen. Berthelot, comandatul Misiunii Militare Franceze în România. Ca un om cu simț practic ce era, Štefánik şi-a adus cu el şi echipamentul meteorologic necesar. Referitor la aceasta, în data de 28 noiembrie, gen. Berthelot nota în jurnalul său următoarele:„acest fapt ne permite să organizăm serviciile meteorologice cărora aici le ducem lipsa.“[19] Astfel s-a creat germenele serviciului meteorologic din cadrul armatei române, serviciu condus ulterior de către locotenentul Demetrescu. La îndrumarea gen.Berthelot, serviciul meteorologic primea datele şi mesajele necesare prin intermediul telegrafiei fără fir. Stația de telegraf se găsea la Văslui şi capta raporturile meteorologice din stațiile de observare de la Saloniki şi Taranto. Štefánik însă nu se putea ocupa în totalitate de misiunea meteorologică, întrucât avea un alt țel. Amănuntele referitoare la acesta le aflăm din nota gen. Berthelot trecută în evidență cu nr. 168 din 7decembrie 1916, adresată regelui României:

„ Succesiunea rapidă a evenimentelor actuale(spus fără ocolişurile diplomatice, retragerea armatei române şi evacuarea regelui, a guvernului şi a Statului-Major din București la Iaşi pe data de 30 noiembrie 1916 – nota noastră) cere neamânat luarea unei decizii cu privire la evacuarea în Franța a prizonierilor de naționalitate cehă ca şi a prizonierilor de origine alsaciano-lotaringiană.

În timp ce guvernul Republicii Franceze nu va face cunoscut rezultatul tratativelor duse în acest scop, Generalul, şeful Misiunii Franceze, cere ca imediat să se purceadă la trierea ostaticilor cehi şi alsaciano-lotaringieni. Propune ca domnul locotenent Štefánik (numele său este ortografiat în diverse moduri, în funcție de naționalitatea- franceză sau română – a celui care scria; semnele diacritice de rigoare lipseau oricum – nota noastră), avizat de Alteța Voastră, să fie desemnat pentru a purcede imediat la această operațiune şi, în acest sens, să i se atribuie toate prerogativele necesare, atât în vederea trierii propiu-zise, cât şi pentru pregătirea alegerea cadrelor care să constituie poliția necesară supravegherii prizonierilor, precum şi pentru a face orice propuneri utile.

Prizonierii astfel triați, vor fi izolați şi duşi în locul găsit şi propus Statului-Major de către locotenentul Štefánik.

Dacă Alteța Voastră aprobă aceste propuneri, ar fi binevenită înmânarea imediată domnului locotenent Štefánik a ordinului de serviciu care să-l îndreptățească la executarea acestei misiuni.

Generalul Berthelot, comandantul Misiunii Militare Franceze în România.“ *(Anexa nr 1)*

Interesantă nu este forma notei, care este redactată la persoana a treia cum sunt şi cele din zilele noastre. Notificarea constituie o combinație a conținutului unei note personale şi verbale, în contradicție cu caracterul unor astfel de documente, în evidență ieşind urgența şi presiunea asupra regelui. Gen. Berthelot însă trebuia, conform procedeului prestabilit - pentru a nu aduce atingere suveranității organismelor militare superioare ale țării gazdă – să depună nota la Statul-Major (care figurează în documente ca Marele Cartier General) iar şeful acestuia o înainta regelui. Štefánik vroia să-şi înceapă activitatea imediat după audiența privată la rege, probabil pe 19 noiembrie 1917,[20] încă înainte de a avea la dispoziție toate aprobările necesare. Poate credea că audiența la rege a înlăturat barierele şi i-a deschis toate uşile şi mai ales porțile taberelor de prizonieri. Cât de mult s-a înşelat reiese din corespondența şi telegramele din arhiva militară din Piteşti.[21] Gen. D. Iliescu, de la Statul-Major a adăugat pe nota gen. Berthelot, citată mai sus: Ordin al Statului-Major – colonel de Stat-Major Mironescu – executați!

Astfel Statul-Major a pus în mişcare înceata birocrație administrativă militară, sui-generis, care în primul rând a tulburat în mod neplăcut imobilitatea de până atunci a comandanților taberelor de prizonieri.În componența ordinului intra şi circulara telegramă, bătută la maşină, cu nr. 2317 din 8 decembrie 1916, dată de colonelul Tabacovici, directorul serviciului de evidență a prizonierilor din cadrul Ministerului de Război. Circulara care ordonă fără echivoc ca locotenentul Štefánik să fie primit, iar însărcinarea sa să fie acceptată era destinată tuturor taberelor de prizonieri, adică

taberelor din Bârlad, Şipote, Dobrovăţ, Tecuci, Galaţi şi Măstăcani, dar unii comandaţi nu considerau că este suficientă, ceea ce reiese din telegrama cu nr. 817 din 12 decembrie, cu menţiunea de *cu precădere,* ceea ce însemna prioritate, trimisă la ordinul gen. Popovici, comandantul Etapelor (popasuri prestabilite ale armatei pe traseu) şi a comunicaţiilor cu sediul la Focşani. Textul telegramei a fost scris la Buzău, poartă ştampila poştei din Focşani şi este adresat sus menţionatului colonel Mironescu de la serviciul de statistică din cadrul Ministerului de Război. (În documentul anterior figura ca director al serviciului de evidenţă a prizonierilor.) Telegrama a fost trimisă probabil pe 10 decembrie, iar la Ministerul de Război a ajuns pe 11 decembrie 1916. Textul ei este elocvent: „Ordonaţi ca locotenentul francez Štefánik să aibă **permis** de a face triajul prizonierilor cehi şi alsaciano-lotaringieni în **taberele noastre de prizonieri** (*sublinierea noastră*). *(Anexa nr. 2)*

Gen. Mironescu a notat pe telegramă: „prelucrat odată cu numărul 2350/2387... şi în continuare...24. XI.1916 (=7 decembrie) Focşani...se va da (din reacţia gen.Mironescu reiese că de fapt sub nr. 2350 aprobarea o dăduse deja pe 7 decembrie - nota noastră) de urgenţă ordin tuturor taberelor." De aici se poate deduce că expeditorul telegramei, colonelul Popovici, cerea, în mod birocratic, şi un *permis* special pe care Štefánik să-l aibă asupra sa. Într-adevăr, acest *permis*, întocmit caligrafic, trecut în evidenţă cu numărul 174 i-a fost eliberat lui Štefánik pe data de 11 decembrie (26 noiembrie), având următorul conţinut:

„Locotenentul francez Štefánik este din ordinul Statului-Major C 425/1916 însărcinat cu organizarea prizonierilor cehi şi alsaciano-lotaringieni. Din aceste considerente, comandanţii taberelor de prizonieri vor permite domnului locotenent Štefánik să lucreze nestingherit (subl. P.K.) şi îi vor asigura toate facilităţile de orice natură care s-ar ivi în exerciţiul misiunii sale. Şeful Serviciului prizonieri şi persoane internate." *(Anexa nr 3)*

Colonelul Mironescu avea, prin urmare, funcţii cumulate de şef al serviciului de statistică şi al celui pentru prizonieri şi persoanelor internate care, evident, se află în strânsă legătură cu statistica şi evidenţa. În documentul următor (nr. 426) din 17 decembrie 1916, o telegramă de urgenţă, extraordinară, a gen. Mironescu, trimisă comandanţilor taberelor de prizonieri, se pune accentul pe faptul ca prizonierii de origine cehă şi alsaiano-lotaringiană să fie imediat transferaţi la Bârlad; iar în cazul în care eventual s-ar afla la lucrările de consolidare din Dobrogea, să fie imediat retraşi şi puşi la dispoziţia lui Štefánik.

Având în vedere avansarea rapidă a trupelor germane care au înlocuit, pe liniile principale ale frontului, unităţile austro-ungare, prizonierii cehi şi slovaci din Dobrogea, deci din sudul României, de la graniţa cu Bulgaria, pe atunci inamică, au fost în cele din urmă transferaţi în centrul de concentrare din Bârlad şi pe urmă la Iaşi.

Štefánik a găsit în taberele amintite în jur de 1800 de cehi şi slovaci. Slovacii erau mai mulţi, dovadă fiind numele înscrise pe listele cu prizonierii din arhiva militară din Piteşti.[22]

Štefánik a identificat, de asemenea, în jur de 200 de alsacieni şi lotaringieni aflaţi mai ales în tabăra din Tecuci. Štefánik a găsit în tabere şi persoane cunoscute, faţă de care nutreşte încredere şi care vor continua lucrările după plecarea sa. Lasă deoparte, însă, şi zeci de improbi.[23]

Štefánik intră în posesia aprobării oficiale în scris (documentul nr. 426) în vederea trierii prizonierilor, din partea gen. Berthelot, abia pe 9 decembrie 1916 adică aproape la zece zile de la evacuarea regelui, a guvernului şi Statului –Major din Bucureşti şi exact la 40 de zile de la sosirea sa la Bucureşti! Textul acesteia prevede: „... din ordinul Alteţei Sale Regale sunteţi autorizat să vizitaţi taberele de prizonieri în vederea l. trierii tuturor prizonierilor de origine cehă şi alsaciano-lotaringiană; 2. numirii ofiţerilor din rândurile prizonierilor, care vor răspunde pentru purtarea şi disciplina acestora; 3. Transferul acestor prizonieri în tabere provizorii sau locuri de concentrare, se va face de la sine înţeles sub escorta şi paza soldaţilor români."[24] După cum rezultă din alte materiale, locul principal de concentrare l-a constituit oraşul Bârlad, unde printre primii ajunşi erau alsacienii şi lotaringienii. Štefánik în vremea aceea , practic, cam încheiase trierea, îi rămăseseră doar catacombele din Galaţi, fapt confirmat de ultimul document de arhivă care face referiri la Štefánik. Documentul respectiv (având nr. 428) este o telegramă de urgenţă extraordinară din 17 decembrie 1916, semnată de colonelul Mironescu, adresată comandantului trupelor terestre, gen. Ghica, aflat la Galaţi. Reia ordinul din 26 noiembrie (documentul nr. 426), pune accentul pe aprobarea misiuni din partea alteţei regale, arată că misiunea este aprobată pentru toate locaţiile din ţară (ceea ce vine să susţină justeţea presupunerii noastre avansate mai sus referitor la refuzul iniţial al comandaţilor de tabere, dar şi în afara lor, de a coopera) ca în încheiere să ceară pentru Štefánik mijloc de transport şi un însoţitor, acesta fiind desemnat în persoana locotenentului Trancu.

Demne de menţionat sunt circumstanţele particulare legate de plecarea lui Štefánik din Bucureşti în ziua de 6 decembrie 1916, în pragul intrării germanilor în oraş. Štefánik, suferind de agravarea bolii sale de stomac, aştepta să-i parvină sus amintita aprobare oficială din partea regelui. Amănunte referitoare la această situaţie se găsesc în memoriile lui Charles Vopička, legionar ceh aflat în serviciile diplomatice ale S.U.A. Acesta relatează despre momentele zbuciumate de atunci în felul următor: "... Suferindul Štefánik nu putu să plece mai repede... mi-a cerut o maşină, ca să-l ducă până la fostul

sediu al Statului Major al armatei române (în incinta actualului aeroport pentru zboruri interne, Băneasa - nota noastră); ajuns acolo, găsi avionul său într-o stare de neutilizat. (De bună seamă, avionul, într-un spațiu părăsit şi nepăzit nu a trecut neobservat de către nişte persoane neavizate sau curioase – nota noastră). Şoferul s-a văzut nevoit să-l ducă până la Ploieşti, de unde a reuşit să se salveze în ultima clipă... Štefánik a fost unul dintre ultimii soldați care au părăsit oraşul Bucureşti... Germanii, şi mai ales austriecii şi ungurii ar fi exultat de bucurie, dacă l-ar fi prins pe generalul (*sic*) Štefánik."[25] Štefánik însă, a revenit pe un drum ocolit la Galați şi împreună cu un grup de ofițeri francezi (sursele indică numele ofițerilor Gaston Peter şi Bahezre de Lanlay) a încheiat trierea în jurul datei de 16 sau 17 decembrie 1916.[26]

Conform surselor franceze, majoritatea prizonierilor cehi şi slovaci se opunea să stea în taberele de prizonieri în compania nemților şi a ungurilor.[27] Vizitele lui Štefánik în tabere avuseseră darul să amplifice acest sentiment refractar. După cum se va vedea mai încolo, după plecarea lui Štefánik, condițiile şi regimul de viață din lagăr s-au îmbunătățit simțitor, motiv pentru care nu s-au mai înghesuit la recrutările pentru legiuni. În schimb însă, în urma încheierii armistițiului dintre România şi Germania la Focşani, pe data de 17 decembrie 1917 , şi a tratatului de pace Brest-Litevsk îi amenința pericolul că vor fi predați Austro-Ungariei. Un astfel de caz s-a întâmplat, de exemplu, cu prizonierii slovaci din Rusia, care au intrat ulterior în componența regimentului 71 infanterie, cunoscut datorită evenimentelor tragice de la Kraguievaț. Acel regiment s-a revoltat împotriva comandamentului austro-ungar corupt ceea ce a costat viața a 44 de soldați slovaci. După război s-a ridicat la Kraguievaț un monument în cinstea lor.

Din alte documente de arhivă şi din corespondență reiese clar că după plecarea lui Štefánik controlul asupra situației şi l-a asumat gen.Berthelot, preluând comanda unităților din Basarabia, care urmau să fie transferate în Franța, a adoptat un ton mai sever față de administrația militară românească şi a însărcinat în mod special un ofițer cu continuarea trierii prizonierilor. Îl interesau, în mod prioritar, ofițerii, după cum reiese din documentul cu nr. 129. Cerea pe data de 8 mai 1917 Ministerului de Război, concret Serviciului de evidență a prizonierilor să trimită prin intermediul ofițerului însărcinat – căpitanul Reimann – datele necesare pentru Misiunea Militară Franceză:

a) câți prizonieri de război (ofițeri), atât cehi cât şi slovaci (prima dată apare în corespondență cuvântul slovac, nota noastră) se află în tabere şi câți alsaciano-lotaringieni;

b) înaintați situația efectivelor la fiecare dintre națiunile arătate mai sus în fiecare tabără în parte.

Dintr-o notă adăugată, de mână, reiese că în tabăra Dobrovăț se găseau pe 23 aprilie 1917 ofițeri în următoarea componență: 5cehi, 4 sârbi-croați, 2 ruteni, 2 polonezi. În data de 20 mai 1917 Ministerul de Război emite către comandanții de tabere ordinul (documentul nr. 466) de a lua măsuri urgente în vederea separării prizonierilor "de origine slavă, cehi, croați-sârbi etc. de prizonierii germani şi austrieci." Acelaşi lucru este comunicat şefului Statului-Major al armatei române. În ultima decadă a lunii mai din acelaşi an, numitul căpitan Reimann din cadrul Misiunii Militare Franceze a găsit în tabere, în urma unei căutări asidue, doar 9 (nouă) prizonieri de origine ceho-slovacă, dispuşi să se înroleze în legiunile ceho-slovace din Franța. Gen. Berthelot menționează acest fapt în scrisoarea către Ministerul de Război din data de 26 mai. Cei 9 prizonieri urmau să fie transferați de urgență în comuna Copol din suburbia oraşului Iaşi, în clădirea de pe strada Sărărie, vis a vis de cazarmele regimentului 7 de cavalerie, adică în locul desemnat în prealabil de către Ministerul de Război.

Atenția ne-a fost atrasă, de asemenea, de documentul de arhivă purtând nr. 465, conținând date concrete referitoare la situația slovacilor şi cehilor din taberele de prizonieri. Documentul constituie o adresă scrisă de mână, privind aplicarea unui tratament special prizonierilor polonezi, interesul nostru, însă, ni l-au suscitat două adnotări adăugate:

"X Acest ordin este valabil şi pentru prizonierii de război cehi şi slovaci.

XX În ceea ce priveşte prizonierii cehi şi slovaci, responsabilitatea pentru ei îi revine Comitetului Național Cehoslovac (sic!) din Paris."

Adresa făcea posibil ca prizonierii să-şi aleagă reprezentanții săi în vederea contactelor cu organele locale, prizonierii aveau dreptul să primească şi să trimită corespondență şi colete, să beneficieze de bucătari proprii (tradiționala mămăligă, gătită zilnic cu apă cam infectă, nu le era pe plac- fusese de fapt unicul aliment vreme de câteva luni), în continuare aveau dreptul la asistență medicală, trimiteri de reviste şi ziare în limba maternă, la contacte cu reprezentanții birourilor militare din țările de proveniență, aveau acces neîngrădit la serviciile divine, în anumite condiții puteau locui chiar în particular (bolnavii, invalizii, ofițerii, intelectualii), li se permiteau vizite din partea rudelor apropiate, ba chiar şi cununii cu persoanele de aceeaşi religie. Având în vedere circumstanțele, vremurile de război şi tabăra de prizonieri, aceste măsuri erau mai mult decât liberale. De altfel, ele erau şi un fel de carte de vizită lăsată în urma sa de Štefánik şi, concomitent, de bună seamă şi reacția Consiliului Național Ceho-Slovac la cele raportate de el cu privire la misiunea în România.

Documentele de arhivă prezintă şi alte aspecte concrete despre slovaci. Documentul nr. 585, ordinul şefului Statului-Major, Constantin Prezan, arată expres, „ca 70 de slovaci să fie primiți la spitalul din Eghideni, în calitate de sanitari pentru îngrijirea răniților sau ca

personal de serviciu." Pe acelaşi document a fost adăugat de mână (poate chiar de însuşi Prezan)un comentariu: şi în continuare se va cerceta, dacă în taberele de prizonieri se află şi alţi slovaci, câţi dintre aceştia sunt sănătoşi şi câţi bolnavi...

Documentul nr. 587 cere acelaşi lucru comandanţilor taberelor din Şipot, Măstăcani, Bârlad şi Galaţi (tabăra din Tecuci nu se mai afla în centrul atenţiei), la care se mai adaugă solicitarea informaţiei privind numărul celor din lazaret, precum şi al celor plecaţi la munci..."

Efectivele prizonierilor concentraţi de Štefánik la Bârlad diferă, oscilând între 1500 până la 4000.[28] La drept vorbind, întocmirea unei evidenţe exacte era îngreunată de soldaţii aparţinând altor naţiuni, subnutriţia, tifosul, plecările samavolnice, unii erau internaţi în lazarete etc. Care a fost până la urmă soarta prizonierilor slovaci şi cehi din taberele de prizonieri din România? Un număr de 428 de prizonieri au ajuns în cursul lunii ianuarie 1918 împreună cu alsacienii şi lotaringienii la Chişinău şi prin Arhangelsk la Brest. Doar în cursul anului 1917 au ajuns în Franţa pe această cale 2900 de alsacieni şi lotaringieni. Faptul că s-au strâns rapid şi au plecat în masă dovedeşte că mulţi dintre ei au căzut (cu plăcere) în prizonierat rus imediat la începutul războiului, iar alţii în timpul luptelor duse cu succes de către armata română la Mărăşeşti şi Oituz în luna august 1917. Organele franceze nu intenţionau, din diverse motive, să-i trimită în Rusia.[29] Ţarul rus, în cursul lunii ianuarie 1917, nu numai că a permis transferul unei anumite părţi a prizonierilor în Franţa, ba chiar a aprobat oficial, la insistenţele mareşalului Joffre (în spatele cererii remise de gen. Janin se afla Štefánik), formarea legiunilor cehoslovace. Ceilalţi prizonieri slovaci şi cehi din taberele de prizonieri de război din România pleacă deci, treptat, spre Kiev, unde sunt înrolaţi în unităţi mixte cu cei care se aflau în Rusia.[30] Transferul legionarilor cehi şi slovaci în Franţa în efective de masă, a eşuat după revoluţia bolşevică. Cei 428 de soldaţi menţionaţi formau doar unul dintre primii piloni de susţinere ai legiunilor cehoslovace din Franţa.

Cât priveşte soarta Misiunii Militare Franceze în România, după semnarea armistiţiului dintre România şi Germania din 17 decembrie 1917 a fost obligată să părăsească temporar teritoriul României. Gen.Berthelot însă a revenit în noiembrie 1918 la Bucureşti în fruntea unei expediţii.[31]

Materialele obţinute din arhivele militare româneşti ne permit o cunoaştere mai bună nu numai a împrejurărilor referitoare la şederea şi activitatea lui Štefánik în România, ci şi a relaţiilor rege versus politicieni şi conducerea armatei, a atmosferei din epocă, a situaţiei din armată şi a celei economice, ne fac cunoscute impresiile unor străini avizaţi referitor la raporturile militare ruso-române, dar şi aspecte de limbă, ce decurg din corespondenţă, unităţile lexicale specifice epocii, calcurile şi franţuzismele nefiind nicidecum o raritate la vremea respectivă. Ele permit, de asemenea, dezvăluirea regulilor sui-generis şi microclimatul din taberele de prizonieri până la venirea lui Štefánik şi după plecarea acestuia. Ne-au permis, pe lângă altele, să-l prezentăm pe Štefánik acţionând în condiţiile „muncii de jos", departe de ministere şi state - majore, condiţii care puneau în primejdie viaţa, îl obligau să se confrunte cu situaţii birocratice neplăcute şi să facă faţă unei igiene precare.

De un deosebit interes ar fi şi identificarea la Piteşti a altor documente inclusiv liste cu prizonieri, întrucât personal nu am reuşit să facem copii xerox de pe întregul volum de materiale din cauza numărului mare de pagini. Ar fi utilă şi cercetarea arhivelor şi muzeelor, eventual a cronicilor din localităţile unde odinioară se aflau taberele. Ar fi de văzut, îndeosebi, muzeul regional din Vrancea. De bună seamă rezultate concrete ar aduce, de asemenea, un program de cercetare comună a oamenilor de ştiinţă români şi slovaci. Nu ne referim doar la reputaţii „štefánikologi" din ambele părţi (în România aceştia sunt spre pildă A.Porţeanu şi C.M.Lungu), ci mai ales la acei istorici care s-au specializat pe primul război mondial, inclusiv istoricii militari. Lucrarea de faţă , poate, va constitui un imbold pentru cele două secţii ale Comisiei Mixte de Istorie, Slovaco-Română.

P.S. Din 4 mai 2001 se află pe faţada ambasadei Slovaciei din Bucureşti o placă comemorativă din bronz a lui Ştefanik ***(Anexa nr. 4)****, realizată cu ajutorul substanţial prietenilor statornici ai Slovaciei din Sibiu în frunte cu d-nii prof. C. Lungu şi prof. I.Cândea. Slovacia le mulţumeşte.*

Pe faţadă se află următorul text: „M.R. Štefánik, general şi om politic slovac,susţinător al luptei poparelor central europene pentru unitatea statal naţională, unul dintre fondatorii Statului Ceho-Slovac."

Cu acest text vrem să aducem la cunoştinţă istoricilor şi publicului larg faptul că naşterea Cehoslovaciei din 1918 s-a datorat nu numai lui Masaryk şi Beneş.

Note:

1. Misiunea lui Štefánik în România nu a constituit, până în prezent, obiectul unor studii detaliate. Centrul de Cercetare şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice din Piteşti a permis, în anul 2000, la cererea Ambasadei Republicii Slovace din Bucureşti, accesul la sursele arhivistice necesare unei atari cercetări. Pentru căutarea şi executarea de xerocopii ale acestora aducem mulţumiri pe această cale cu deosebire domnului col.Gh.Nicolescu şi domnului Štefan Unatinský (†). Copiile acestor documente pot fi comparate, corelate şi completate cu lucrarea amplă şi bine documentată, conţinînd

date exactă, a lui Jean Grandhom, *La mission Berthelot en Roumanie et dans la Russie méridional*, Service historique de l´armée de terre, Paris, 1999. Am făcut uz , de asemenea, de actele colocviului dedicat personalității generalului slovac, *Milan Rastislav Štefánik, astronome, soldat, grande figure franco-slovaque et européenne.* (Almanach: Milan Rastislav Štefánik, astronomer, soldier, important French, Slovak and European figure.) Coordonatorul volumului Bohumila Ferenčuhová. Misiunea lui Štefánik în Romania constituie tema contribuțiilor cercetătorilor Autori: Zuzana Stanova-Faivre Dupaigre, Marian Hronský. Volumul a fost editat de Societatea Pentru Istoria și Cultura Europei Centrale și de Est, 1999, în cadrul proiectului VEGA 2/4089/99. Articolul asemănător semnat de același autor, întitulat Misiunea militară a generalului Milan Rastislav Stefanik în România în lumina documentelor din arhivele române și franceze a apărut în Revista istorică - Serie nouă. Tomul 15, Nr. 5-6 (2004), p.179-186. Prezentul articol cuprinde însă mai multe date din sursele cu caracter documentar care au apărut între timp: Ladislav Takáč, *Životná cesta generála Ferdinanda Píseckého.* Bratislava, Arm 333: 2006, 202 p.

Pavol Kanis (scenarist și regizor), Štefánik. Príbeh hrdinu. Un film documentar realizat în serie de patru episoade, 2011.) (Štefánik. A story of a hero. Documentary film.) Cercetările lui Kanis includ și activitățile lui Štefánik în România, inclusiv audiența acestuia la regele Ferdinand. In prezentul articol autorul face mai multă deosebire între premizele ***subiective*** şi faptele reale, însoțite, după caz, de copiile documentelor semnificative.

Traducerea neoficială din limbile franceză și română, a documentelor de arhivă (versiune slovacă), aparține autorului. Traducerea prezentului articol din limba slovacă în limba română a fost posibilă datorită bunăvoinței d-nei conf. dr. Dagmar Maria Anoca.

2. Ioan Saizu, *Repere noi în relațiile româno-cehe ,* Octombrie 1917 T.G. Masaryk la Mărășești în 1917. Pe frontul de Est, Focşani, 1997, pp. 275-292. T.G.Masaryk s-a aflat în nord-estul României între 21 octombrie 1917 şi - probabil- până la 1 noiembrie 1917. Inainte de a veni în România, Masaryk a vizitat în mai 1917 Petrograd ca sădea un imbold activităților pronunțate ale legiunilor ceho-slovace și să salute crearea filialei Consiliului Național Ceho-Slovac din Kiev. Foarte puțin se știe însă despre întâlnirea lui Masaryk cu bolșevicii în iunie 1919 la Petrograd în cursul căreia a obținut acordul bolşevicilor (și implicit al lui Lenin) cu retragerea legionarilor ceho-slovaci spre Novosibirsk, putând folosi faimoasa magistrală Transsiberiana. O decizie prematură și fatală fiind că legionarii au devenit pe parcurs o forță importantă în luptă împotriva bolșevicilor în timpul războiului civil .... Potrivit The Russian Revolutions - The University of Kansas. Online : www.ku.edu/~/eceurope/.../ch2.html.

3. Concretizate în decretul privind armata ceho-slovacă din Franța, din data de 16.12.1917, la care se adaugă statutul din 7.2.1918; M.Hronský, *Légie vo Francúzsku (Legions in France)* , în „Historická revue", 5/99, p.16.

(In prezentul articol cuvântul legiune, legionari înseamnă prizonierii cehi și slovaci din România și Rusia țaristă care au format, ca voluntari, unitățile militare sub comanda armatei ruse pe frontul de vest sau, deplâsandu-se în Franța, sub comanda franceză pe frontul de vest. Astfel de legionari au luptat din 1918 și în Italia.) În acest sens, presupunem că doar istoricilor militari le e cunoscut faptul că pe teritoriul României, încă înaintea misiunii lui Štefánik şi Masaryk, au luptat împotriva Puterilor Centrale numeroşi combatanți cehi şi slovaci. Este vorba de aproximativ 500 de cehi şi slovaci (în majoritate ofițeri şi subofițeri) care au trecut în vremea prizonieratului la ruşi din Odesa la corpul de voluntari sârbi. Sub comanda colonelului Hagici au participat la luptele crâncene împotriva unităților bulgare şi turce în Dobrogea lângă Medgidia în septembrie 1916. Monumentul ridicat în acele locuri aminteşte până în zilele noastre de luptele purtate.

4. E. Campus, *Thomas Masaryk*, în *Diplomați iluştri*. Editura politică, Bucureşti, 1983, t.IV, p.268-270.

5. Zuzana Stanová-Faivre Dupaigre, *op.cit.*, p.44.

6. Zuzana Stanová-Faivre Dupaigre, *op.cit.*, p.42.

7. Ibidem.

8. Dušan Kováč, *Deux hommes dans la Grande Guerre: Maurice Janin et Milan Rastislav Štefánik* , în "Guerres Mondiales et conflits contemporains", avril 1993, nr. 169, pp.51-58.

9. Zuzana Stanová-Faivre Dupaigre, *op.cit.*, p.42.

10. După întoarcerea sa din Rusia pe data de 13 februarie 1917, Štefánik îi pune în vedere lui Beneš că onoarea şi mândria sa națională îl determină să întrerupă orice legătură cu Durich, întrucât acesta a adus prejudicii intereselor Consiliului Național Ceho-Slovac pe lângă comandamentul rus şi a pus sub semnul întrebării onestitatea membrilor acestuia în privința cauzei slave. Štefánik, din aceste considerente, l-a scos din rândul Consiliului. Această intervenție, Štefánik, de asemenea, o aduce la cunoştința Ministerului de Externe al Franței. *Ibidem*, p.3.

11. *Ibidem*, p.49/14. Părerile asupra organizării politice şi teritoriale postbelice a Cehiei şi Slovaciei, resp. ambelor unite, sufereau modificări frecvente în timpul războiului; spre pildă, istoricul slovac cu stagiu îndelungat în exil, prof. M.Ďurica, în cuvântul său solemn din data de 5 mai 2003 în localitatea Ivanka pri Dunaji (în perimetrul catastral al acestei localități din Slovacia , pe data de 4 mai 1919 Štefánik s-a prăbuşit cu avionul, pe locul tragediei fiind ulterior ridicat un monument sub formă de piramidă, Anexa nr 5), a arătat că Štefánik din luna aprilie 1918, după o perioadă mai lungă de timp, petrecută în Italia, reflecta asupra ideii de a făuri un regat ceho-slovac, de uniune personală cu regatul Italiei. Principele italian urma, conform afirmațiilor prof. M.Ďurica, să acorde Slovaciei statutul de independență, conducerea fiind asigurată de un locțiitor (în persoana lui Štefánik?), numit de către principe.

12. Gen. Berthelot a purces la trierea alsacienilor şi lotaringienilor din motive de logică. "Românilor le-ar veni foarte greu să priceapă de ce acordăm atâta atenție cehilor şi manifestăm dezinteres pentru conaționalii noştri din zonele

anexate..." Jean Gradhom, *op.cit.*, p.752.
13. Zuzana Stanová-Faivre Dupaigre, *op.cit.*, p.43.
14. V.S. Mamatey, *The United States and East-central Europe*, Princeton, 1957, p.129.
15. Românii din America nu au format o unitate de sine stătătoare în Franța; campania de recrutare a activiștilor din România s-a soldat cu un eşec în S.U.A., iar românii din America au luptat în cadrul a două batalioane speciale din armata americană. V.T. Podea, *Transilvania*, Editura Fundației Culturale, s.a. (reeditare a originalului din 1936, fără anul apariției, ISBN 973-9155-12-X), pp.120-126, 174-175.
16. Generalul rus Gurko l-a învinuit pe Berthelot în cadrul unei conversații, mai în glumă, mai în serios, că ar fi "mai român decât înșiși românii" imputându-i chiar întâlnirile sale regulate cu regele român. "Ce interese vă conduc, ca armata română să fie reformată şi încă atât de repede?"- încerca să afle Gurko. Discuția i-a lăsat lui Berthelot impresia că intenția ascunsă a ruşilor era "să obțină din partea României achitarea notei de plată pentru efortul depus de Rusia pentru cucerirea ei."
Jean Gradhom, *op.cit.*, p.503.
17. Gen. Berthelot a reuşit în cele din urmă să formeze cu eminentele cadre miltare române o armată operativă numărând 20 de divizii şi aproape o jumătate de milion de soldați. După terminarea războiului armata română, bine pregătită, a intervenit prompt împotriva agitatorilor bolşevici și unguri şi naționaliştilor ucraineni atât răsăritul Slovaciei, în Bucovina, cât şi în Basarabia. Col. *Dějiny Rumunska/* History of Romania (Kurt W.Treptow editor), Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2000, p. 252 și urm.
18. Abia pe data de 14 aprilie 1919 România adoptă calendarul gregorian. Documentele citate, provenite din arhivele românşti, sunt datate în marea majoritate conform ambelor calendare. Calendarul iulian "rămânea în urmă" față de cel gregorian cu 13 zile. Pentru o mai bună orientare în cronologia faptelor, toate datele din text respectă calendarul gregorian.
19. Jean Grandhom, *op.cit.*, p.372.
20. Ibidem, p.722.
21. Centrul de Cercetare şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice, Unitatea Militară (Center of Historical Research and Military Archives, Military Unit in Pitesti nr. 02405) nr. 02405, Piteşti, fondul 5456, dosarul 984 și urm.; de acum încolo, toate documentele de arhivă utilizate provin din acest dosar.
22. Ibidem, dosarul 462.
23. Jean Grandhom, *op.cit.*, p.723.
24. Gardienii din tabere sunt calificați de documentele franceze drept "indivizi brutali şi răzbunători". Ibidem, p.752.
25. Ibidem, p. 723.
26. Marián Hronský, *Milan Rastislav Štefánik et l´ armée étrangère tchécoslovaque – les légions*, în *Zborník...*, pp.54-56.
27. Jean Grandhom, *op.cit.*, p.723.
28. Ibidem. Majoritatea surselor indică în jur de 1800 cehi și slovaci.
29. Jean Grandhom, *op.cit.*, 753.
30. Ibidem, p. 724.
[31]Vezi și Petre Otu, « L'influence de la doctrine militaire française sur l'évolution de l'armée roumaine (1878-1940) . In: *Revue historique* des armées [En ligne], 244 | 2006, mis en ligne le 24 novembre 2008, consulté le 06 janvier 2016. URL : http://rha.revues.org/5862

Bibliography:

Almanach: Milan Rastislav Štefánik, astronomer, soldier, important French, Slovak and European figure.) Coordonatorul volumului: Bohumila Ferenčuhová. Misiunea lui Štefánik în Romania constituie tema contribuțiilor cercetătorilor Authors: Zuzana Stanova-Faivre Dupaigre, Marian Hronský. Volumul a fost editat de Societatea Pentru Istoria și Cultura Europei Centrale și de Est, 1999.

Col. *Dějiny Rumunska/* History of Romania (Kurt W.Treptow editor), Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2000, p. 252 și urm.

E. Campus, *Thomas Masaryk*, în *Diplomați iluştri*. (Thomas Masaryk. In: Illustrious diplomats.) Editura politică, Bucureşti, 1983.

Jean Grandhom, *La mission Berthelot en Roumanie et dans la Russie méridionale. (*Berthelot´s mission in Romania and southern Russia), Service historique de l´armée de terre, Paris, 1999.

Marián Hronský, *Milan Rastislav Štefánik et l´armée étrangère tchécoslovaque – les légions (Milan Rastislav Štefánik and Czechoslovak Army in foreign countries – legions. In: Almanach ...)* , în *Zborník...*

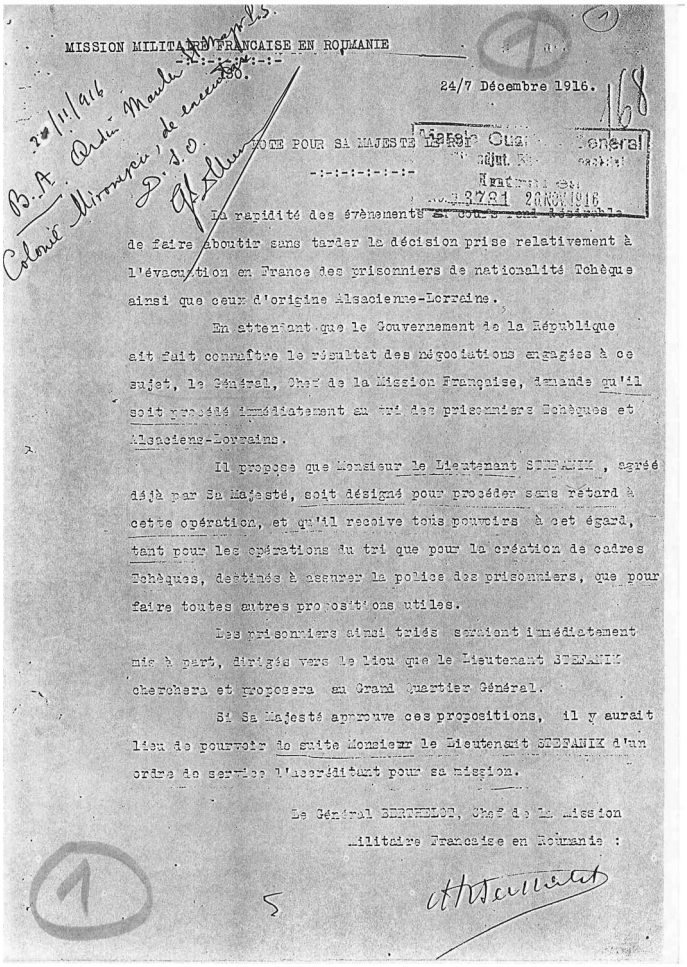
Dušan Kováč, *Deux hommes dans la Grande Guerre: Maurice Janin et Milan Rastislav Štefánik (Two men in the Great War: Maurice Janin and Milan Rastislav Štefánik)* , în "Guerres Mondiales et conflits contemporains", avril 199.

Petre Otu, « L'influence de la doctrine militaire française sur l'évolution de l'armée roumaine (1878-1940) » Influence of the French military doctrine over the evolution of the Romanian Army 1878-1940. On line. In: *Revue historique des armées* [En ligne], 244 | 2006, mis en ligne le 24 novembre 2008.

V.S. Mamatey, *The United States and East-central Europe*, Princeton, 1957.

Ioan Saizu, *Repere noi în relațiile româno-cehe (New points of reference in Romanian-Czech relations)* , Octombrie 1917 T.G. Masaryk la Mărășești în 1917. Pe frontul de Est, Focşani, 1997.

Ladislav Takáč, *Životná cesta generála Ferdinanda Píseckého.* (The life course of general Ferdinand Písecký.) Bratislava, Arm 333: 2006.

MISSION MILITAIRE FRANCAISE EN ROUMANIE

24/7 Décembre 1916.

NOTE POUR SA MAJESTE LE ROI

La rapidité des évènements [illegible] rend désirable de faire aboutir sans tarder la décision prise relativement à l'évacuation en France des prisonniers de nationalité Tchèque ainsi que ceux d'origine Alsacienne-Lorraine.

En attendant que le Gouvernement de la République ait fait connaître le résultat des négociations engagées à ce sujet, le Général, Chef de la Mission Française, demande qu'il soit procédé immédiatement au tri des prisonniers Tchèques et Alsaciens-Lorrains.

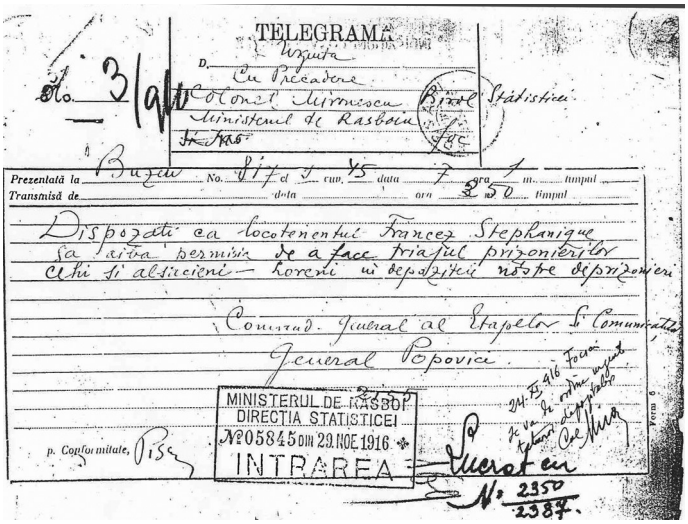
Il propose que Monsieur le Lieutenant STEFANIK, agréé déjà par Sa Majesté, soit désigné pour procéder sans retard à cette opération, et qu'il reçoive tous pouvoirs à cet égard, tant pour les opérations du tri que pour la création de cadres Tchèques, destinés à assurer la police des prisonniers, que pour faire toutes autres propositions utiles.

Les prisonniers ainsi triés seraient immédiatement mis à part, dirigés vers le lieu que le Lieutenant STEFANIK cherchera et proposera au Grand Quartier Général.

Si Sa Majesté approuve ces propositions, il y aurait lieu de pourvoir de suite Monsieur le Lieutenant STEFANIK d'un ordre de service l'accréditant pour sa mission.

Le Général BERTHELOT, Chef de la Mission Militaire Française en Roumanie :

Anexa 1

TELEGRAMA

Buzău

Cu Precădere

Colonel Mirescu

Ministerul de Rasboiu

Direcțiunea Statistică

Prezentată la Buzău No. 81 cl. 1 cuv. 15 data 7 ora 1 m. timpul

Transmisă de data ora 2 50 timpul

Dispozați ca locotenentul Francez Stephanique să aibă permisia de a face triajul prizonierilor ceh și alsacieni — lorenzi în depozitele noastre de prizonieri

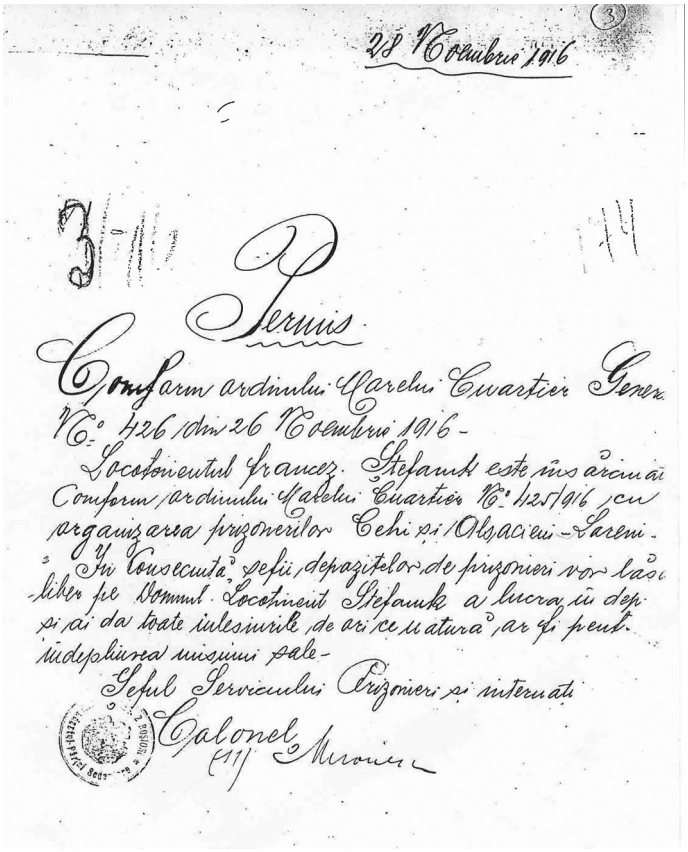
Comand. Șeful al Etapelor și Comunicațiilor

General Popovici

MINISTERUL DE RĂZBOI DIRECȚIA STATISTICEI Nº 05845 din 29 NOE. 1916 INTRAREA

p. Conformitate,

Anexa 2

28 Noembrie 1916

Serviciul

Comunicarm ordinului Marelui Cuartier Gener.
No. 426 din 26 Noembrie 1916.

Locotenentul francez Stefanik este însărcinat
Comunicarm ordinului Marelui Cuartier No. 425/916 cu
organizarea prizonierilor Cehi și Olsaciani-Lareni.

In consecuță, șefii depozitelor de prizonieri vor lăsa
liber pe Domnul Locotinent Stefanik a lucra în dep.
și ai da toate înlesnirile de ori ce natură, ar fi pentr.
îndeplinirea misiunii sale.

Șeful Serviciului Prizonieri și internați

Colonel (11) Mironescu

Anexa 3

Anexa 4

Anexa 5